

מזמור שיר ליום השבת

חֲבֵר

בלשון "אקדמות מלין"

מהור"ר מאיר ב"ר שמואל איש שעברשין ז"ל

מחבר הספר "צוק העתים" על גזרות ת"ה ות"ט לפ"ק.

והעתיקו ללשון אשכנז

מהור"ר גימפל סג"ל מעיר וויען ז"ל.

נדפס בעיר אמשטרדם שנת תי"ד לפ"ק.

ועתה יצא לאור היום מחדש בתקון והגהה, בנקוד ובבאור הענינים

מאת

הרב החכם, החוקר הנדול והמבקר השנון, המפורסם בדורו,

ר' יעקב רייפמאן איש שעברשין יצ"ו.

ובפרוש המלות

ע"י

ח"י גורלאנד.

תרמ"ט

הקדמת

המוציא לאור.

אמר ח"ן¹: אחרי אשר הצלתי את כבוד היר מאיר ב"ר שמואל איש שעברשין, והראיתי לדעת כי הספר היקר צוק העתים הוא הוא מעשה ידו להתפאר ולא פרי עטו של ר' יהושע ב"ר דוד איש לבוב, כאשר השבו דבים וכן שלמים; אחרי אשר עלתה בידי להפריד בין הדבקים, ר"ל בין הראשון—ומחבר האמתי ובין השני—המחבר המזויף²—, אמרתי להציב יד ושם לר' מאיר השעברשיני ולהקים לכבודו ציון-עולם בהוציאי היום לאור שנית את ה"מזמור" הנפלא שנשאר לנו לפליטה מכל הכתבים ומאמרים שיצאו מתחת ידו. המזמור הזה איננו כמעט בנמצא, ימים ושנים הפשתיהו בקשתיהו ולא מצאתיהו, אך זה איזה ירחים כאשר השגתיהו בהעתקה נאמנה מהספר האחד במינו, הנמצא בבית אוצר הספרים אשר בעיר אופספורד³; ובהיות דברי המזמור על אדני הקבלה והוהר הַטבעו, שפתו שפת ארמית, ופני הקונטרס הנדפס כסו הרולים וקמשונים (טעויות ושגיאות), מצאתי לנכון להמציאהו לידי הרב המבקר הנפלא ר' יעקב רייפמאן, אשר הואיל לתקנה ולבארו ולנקדו כאשר תחזינה מישרים עיני הקורא הנבון, ואני מצדי הוספתי בשולי היריעות פירוש המלות היותר קשות וסתומות, לתעלות בני עמנו המזמורים זמירות ותשבחות ביומא רשבתא, ואשמע גם לקול עצת רבנו יעקב להופיע נהרה גם על ההעתקה האשכנזית מאת ר' גימפל סג"ל, היקרה לנו מפאת לשונה ההמונית אשר השתוררה בין אחב"י בימים ההם (במאה הי"ד למספר הכללי) ובזמן ההוא.

המזמור הנעלה הזה הוגש לכל קוראי הספר "צוק העתים" האמתי לתשורה ולמנחת-שי, מאת המו"ל איש ח"ן.

¹ עיין הקדמתי לספר "צוק העתים" — והדע והבין את אשר לפניך.

² המזמור, שיר ליום השבת³ נדפס בפעם הראשונה — בלי כל העתקה — בשנת 571 (וויניצ'ה), ולמורת רוחי לא יכולתי להשיגה בשום אופן כי ספו המו הקונטרסים — ואיננם כלל, והעתיקה אשר לפניו הוכנה ע"י המעתיק האמון הר"י שפירא מהקונטרס הנדפס פעם שניה בשנת ת"ד (אמסטרדם), שיצא לאור עם התרגום האשכנזי גם יחד. ומה יעס לי אס:

כל-שומר שבת מחללה
ישיר מזמור שיר-יהללו...

הקדמת המעתיק.

לידע להודיע ולהנצח שזה מזמור שיר ליום השבת חֲפֵר החכם הכולל
מהור"ר מאיר משעברשין לאמרו בהכנסת כלה בנגון אקדמות, להורות שאיני
מן אותם המתלבשים בטלית שאינו שלהם ואומרים הדושים מה שחדשו
קדמונים ואחרונים ואומרים בשמם, הם מעכבים קץ הגאולה, ועליהם נאמר
עשות ספרים הרבה אין קץ (קהלת י"ב, י"ב) ע"י עשיתם ספרים הרבה ואומרים
בשמם אין קץ, זה גורם שהקץ אינו בא ע"ד כל האומר דבר בשם אומרו מביא
נאולה לעולם, והם עושים להיפוך, אבל אני אכריז בפה מלא בשלמי הטובה
הזאת ולכבודו העתקתי ללשון אשכנז כדי שיבינו גם ההמון עם גם נשים
ובתולות, ובזכות זה נזכה במהרה לירושלים לעלות אכ"ר.

דען מזמור שיר ליום השבת הוט גימאכט מהור"ר מאיר משעברשין
און דר אין אופ טייטש הוט גימאכט הייטש'ר גימפל סג"ל פאן ווין, ער ביגרט
קין הריפות רראן צו בווייזן, דו מן אים זול דרום לובן און פרייזן, נייארט ער
הוט עז דרום גימאכט בישוידליך, פר גימייני לייט און ווייבר און מיידליך, דו
זי זולן אך ווישן, וויא מן זול דען הייליגין שבת זיין ור פליסן, און וואו דא איז
דר מער מיט די איברינה נשמות, און דרוף גיט דר ניגון פון אקדמות, און ווען
זיא ווערן דרינן לייאן, דאז ווערט איר הערץ דר פרייאן, אלי פרייטג שפעט,
זול מן עז זינגן מיט גיבעט, אזו ווערן מיר זוכה זיין, דו אונז משיח ווערט בלד
פירן און ארץ ישראל אניין, אכ"ר.

מוזמור שיר ליום השבת.

א.

אִמֵּר שִׁירָתְךָ אֱלֹהִים
בְּרַב חַדְוָתֶיךָ
בְּקֶדֶם מַטְרוֹנִיתָ (1)
שַׁבַּת מְלִכְתָּךְ.

* * *

איין שיין גיונג וויל איך אן היכן צו זינגן,
מיט פרישן פרייליכן העליר שטימן.
צו ערין דיא הייליגה מלכה די דא איז וואול ביקנא,
שבת איז זי מיט אירן נאמן גינגט.

ב.

אֵלֶּהָ דַּעֲמִיהָ שְׂרָא (2), נְהוֹרָא
יְשַׁדֵּר (3) לְבֵיתִי מַטְרוֹנִיתָ
לְמָה קָמָה הִיא בְּבָרָא (4),
וְאַנָּה פִּגְיִתִּי (5) בֵּיתָא.

* * *

גאט דס מיט אים דאז ליכט רואט,
אין מיין הויז זאל ער שיקן דיא מלכה גוט.
ווארום שוט זי אוז לנג דרוישן ווימן,
פאן אירנט וויגן האב איך דאז הויז טון אויש רוימן.

ג.

נְדִידָא (6) הֵוֶת יוֹמִין שִׁיתָא
וּמְהֻלָּכָת כְּאִיגָשׁ בְּגִלוּתָא.

(1) Matrona הויזפֿרויא, פֿירסטין. (2) שְׂרָא, לאנערן, נידערלאססען, רוחען. (3) יְשַׁדֵּר, שיקקען, זענדען. (4) בָּרָא, אפסענער פלאטשן, פעלד (חויץ). (5) פִּגְיָא, אויספֿראווען, אויספֿראווען, אויספֿלענען; פֿ' ביתא איך האבע דאס הויז אויספֿעראוימט (בראשית כ"ד ל"א) ועיין הערות. (6) נְדִידָא, פארשטענען, פֿליהען, אונשטאט איינהערנען.

מִהוּךְ לְדוּךְ⁽¹⁾ כְּצִיפְרָתָא⁽²⁾
עַד עֵדֶן שַׁבַּת הַדּוֹתָא.

* * *

פֿר וּגְלִין טוֹט זי גנצי זעקש טאג,
אז איין מענש דער אין גלות איז געפלאגט,
אז איין פֿויגל פֿון איין דך צו דען אנדרן טוט זי פֿליהן,
ביס דיא צייט דז דער הייליג שבת קומט אין הער צו ציהן.

ד.

יוֹמִין שִׁיתָא דְּחוּלָא⁽³⁾
קֶדֶם שַׁבְּתָא תְּלָתָא
וּתְלַת בְּתָרָא כְּעִינוּלָא⁽⁴⁾
יִגְקִין מִשַּׁבַּת דְּאַמְצִיעוּתָא⁽⁵⁾.

* * *

מיט זעקש טאג טוט זיך דיא וואך פֿרייזן,
און פֿון שבת דיא איז אין דר מיט האבן זיין איר שפֿיזן,
דרייט פֿר שבת דיא זיין מיטוואך דאנרשטאג פֿרייטאג,
און דרייט דער נאך דיא זיין זונטיג מאנטיג און דינשטאג.

ה.

מוֹשֵׁל שֶׁר הַפָּנִים קְדִישָׁא
שְׁלִיט כָּל יוֹמִין שִׁיתָא
וּבְשַׁבַּת נִיחָא נְפִישָׁא⁽⁶⁾
אַשְׁתַּבַּח⁽⁷⁾ לְעִילָא וּלְתַתָּא⁽⁸⁾.

* * *

מסטרוֹן דער הייליג מלאך,
גיוועלטיגן טוט ער איין גאנצי וואך,
אונזר תפלות טוט ער פֿר השי"ת ברענגן,
אבער אן שבת טוט זיין השי"ת זעלבר פֿר נעמן.

(1) אָרט, שטעללע (דוכא דוכתא). (2) צפֿרא, צפֿורא, ציפֿרחא פֿאָנעל, נעפֿליענעל.
(3) חולא פֿראַסאָן, אונזייליג, ווערקעלשטאג (חול). (4) עינל, עינלא, עינולא, קאלב (ענל).
(5) מיטשע (אשד באמצע). (6) סיהל (חלבה). (7) שִׁבַּח סינדען, אשחבה נעסונדען ווערדען,
זיך סינדען. (8) אָבען אונד אונטען (מלמעלה למטה).

ו.

אֲצִיתוֹ (1) לִי רָבָא וְזַעֲרָא (2).
לְקַדֵּשׁ יוֹמָא דְשַׁבְּיַעְתָּא.
בְּמַחְשְׁבָה מְלָאכָה וְאַמִּירָא.
הָדָא אֵינּוּן קְדוּשַׁת תְּלָתָא.

* * *

גרוש און קליין שוט מיר עבן צו הערין,
דו מן דען הייליגן שבת זאל האלטן און ערן,
דען דרייא ארלייא הייליקייט האט אין ויך דער טאג.
דאס זיין דיא געדאנקן אין ווערק אין זאג.

ז.

יֵת בּוֹצִינִין (3) אֲדִלְקוּ בְּשָׂרָנָא (4).
בְּעִידִין רַמְשָׁא (5) וּשְׁקִיעוּתָא (6).
וְאַלְבִּישׁוּ אֲצִטְלִין בְּתִלְנָא (7).
וְתַפְקוּן (8) לְאַפִּי (9) מְלִכוּתָא.

* * *

דיא שבת ליכט זאלט איר אן צינדן ניט צו פריא אך ניט צו שפעט,
נייערט קענן אובנט אז די זון נידר גיט,
און דיא קליידר די איר אן קליידט זאלן זיין אז דער שנייא ווייס,
דיא מלכה שבת זאלט איר אנטקינג גין מיט לוב אין מיט פרייז.

ח.

רְתִיבִין (10) קְדִישִׁין שְׁיִיטִין (11).
מִתְתָּא לְעִילָא בְּחִדּוּתָא.
וּמַעֲיִלָא לַתְתָּא רַהֲטִין (12).
לְאַעֲטָרָא לֹון בְּבִלְיוּתָא (13).

(1) צִית, צוּת, הָאָרְעוּ, הָאָרְכְּעוּ (האויז). (2) גראסס אונד קליין (נדול וקטן). (3) בוצין;
בוֹצִינָא, לייכטע, לאַמפּע. (4) שָׂרָנָא, ליכט. (5) אבענדציט. (6) זאָננענאוּנטערנאָנג. (7) תלנא;
שנעע (שלג). (8) גַּפְס הערויס געהן (ותצאו). (9) אָפּא (אנסהא) געוויכט, לְאַפִּי נענען, פֿאַר
(לקראת). (10) רְתִיבִין, רְתִיבָא, וואנען, קריענסוואנען (מרכבת). (11) שוּמ, אומהערשט רייסען;
הערומשוועבען. (12) רַהֲטִין, לויסען, שנעלל געהן. (13) קראַנץ, קראָנע, דיאַדעם (לעטר
בעטרה).

* * *

דיא הייליגה מלאכים טונן שוועבן פאן גן עדן דען הינמערשטן,
מיט פריידן אין גן עדן דען איברשטן,
אין פון אובין טונן זיא אראב לויפן גר געשווינד,
צו קריגן דיא נשמות דיא מן אין גן עדן ניפיר.
ט.

בְּחֵדָּא מְכַרְבִּין⁽¹⁾ בְּנִשְׁמָתִין
לְאַעֲטָרָא לְעֵמָּא קְדִישָׁתָא
וְלְאַעֲטָרָא לְצַדִּיקִין נְחֵתִין⁽²⁾,
לְגִינָתָא דְעֵדֶן דְּלִתְמָא.

* * *

מיט פריידן טונן זיא זיך מיט דיא נשמות פֿון דיא צדיקים אום ווינדן,
צו קריגן דאז הייליג פאלק. דיא דא זיין אין זינדן,
דער נאך גענן זיא אין גן עדן דען הינמערשטן דאז טוא איך פר קינדן,
אין טונן איין איטליכס צדיק איין קרון אוף בינדן.

נְפָקִין פְּרוּזִין⁽³⁾ לְעִילָא
מְקַדֵּשׁ שְׁבֵת בְּקְדִישָׁתָא
פְּסָקִין⁽⁴⁾ לְשִׁטְט⁽⁵⁾ חִילָא
נְיִיחִין וְאַדִּישִׁין בְּאַדִּישָׁתָא⁽⁶⁾.

* * *

איין גישרייא טוט אין הימל אויש גיין,
שבת איז גיהייליגט זוימט אייך. גיט מיין,
גריכטש טונן דיא מלאכים אויף הערן צו שוועבן,
און אלי היילות אין הימל זענן שטיל און רואן און טונן דען שבת געבן.
יא.

מִיַּד מְלָנִין⁽⁷⁾ וּמְזִיקִין פְּרַחִין
לְגוֹ תְּהוּמָא רַבָּתָא.

(1) בְּרַךְ אומגעבען, אומרינגען, אומבינדען. (2) נְחֵת הינאבגעהן, העראבשטייגען
(3) פְּרוּז, פְּרוּזא, הֶעְרָאָלָד (מבשר). (4) פְּסָק אויפהערן, אבדעכען, אונטערברעכען. (5) זִיחָע
אנמערקונג 11 זייטע 152. (6) דוּש, טרעטען, פּעראכטען, אונבעקימערט זיין, שטיל זיין. (7) מְלָנִין
שטאַטענדאמאנען, אבענדייטמער. אוצר-הספרות ד' ה.

נִיחִין נְפִישֵׁין אֶשְׁתַּכְּחִין.
לֹא נִמְצָא בֵּיהּ עֶקְתָּא⁽¹⁾.

* * *

אלי שדים און מוזיקס מוזן אן שבת אדעק פליהן,
אין דען שיפסמן אפ גרונד מוזן זיא איין הין ציהן.
אן שבת איז אייטל רוא אין פיל פרייד,
און ווערט ניט גיפונדן אן אים איין לייד.

יב.

הִלּוּלָא⁽²⁾ לְמַלְכָּא תְּקִיפָא
בְּבֶן אֶתְנָשִׁי⁽³⁾ דִּינָא בִּישְׁתָּא⁽⁴⁾,
וְנִשְׁמָתִין לְצַדִּיקִין אִיתּוּסְפָּא
בְּגִנָּא⁽⁵⁾ עֲלֵמָא דְאַתָּא⁽⁶⁾.

* * *

איין התונה טוט זיך צו דען קיניג הקב"ה גרישן,
און דא ער מיט ווערן אלי ביזי דינים פר געשן.
איין נשמה יתירה ווערט גימערט צו דוא פרומה לייט,
זיא איז איין גישטעלט פאן עולם הבא דז צו דוא צדיקים איז בירייט.

יג.

רוּחָא וְנִשְׁמָתָא וְנִפְשָׁא
דִּי מַלְעִילָא לְתַתָּא נְחָתָא
צְרִיכִין לְהוֹן לְקַדְשָׁא
בְּבֶר זַגִּי⁽⁷⁾ קְדוּשָׁתָא עִילָתָא.

* * *

רוח און נפש און נשמה,
פון הימל טונן זיא נידרן אויף דער ארמה,
דרום זאל דער מענש צו אנשפנגן זיא זיין אן ברייט,
און זאל זיא הייליגן מיט אלרלייא הייליגקייט.

(1) בעדראגניס, בעענגניס. (2) האכצייטספייער. (3) נָשִׁי, נָשָׂא, פערגעסען, אהנשי.
פערגעסען ווירד. (4) שלעכט, באָזע. (5) אייגענשליך, פארבע, ארמ, ווייזע, כי הָאִי נוֹנָא
אויף דיעזע ארמ אונד ווייזע. (6) דיא צוקינפטיגע וועלט. (7) זַגִּי, זַנִּי, ארמ, נאטונג,
געטלעכט (מזן אל זן).

יד.

רַבָּתָא וְרַמְתָּא מְבֹלְהוּן.
אָרִי⁽¹⁾ קְדוּשָׁתָא דְּמַחְשְׁבָתָא
וְקָאִין דְּהִבִּין מַחְשְׁבָתְהוּן.
לְצִלִּי צְלוּתָא וּבְעוּתָא⁽²⁾.

* * *

דרייא ארלייא קדושות האט אן זיך דער מאנ,
דיא בעשט אונטער זיא איז דיא מחשבה, גלויב וואז איך דיר זאג,
דרום זאל דיין מחשבה אן שבת זיין לויטער און ריין,
זיסטער איער ווערט זיא פאר השי"ת אן גינעם זיין.
מז.

שְׁפִירִין⁽³⁾ עוֹבְדֵיהוּן דְּאוֹלְפִינָא⁽⁴⁾,
דְּמֵאֲלָפִין בְּיוֹמָא דְּשַׁבָּתָא
וְשִׁמְעִין גְּשֻׁמְתָן דְּשִׁמְיָא
וְצִיִּיתִין⁽⁵⁾ לְמִלְכָּה חֲדָתָא⁽⁶⁾.

* * *

איי וויא גר רעכט טונן דיא פרומן אין דיא ווייזן,
דיא דען הייליגן שבת מיט דען לערנן טונן פרייזן,
דיא נשמות יתירות טונן אך צו הערן אין טונן זיך דער טייאן,
און פאר נעמין דיא רייד וואש דיא חכמים טונן פר נייאן.

מז.

מְכַנְפִּין⁽⁷⁾ פְּמִלִּין⁽⁸⁾ וְצִיִּיתִין,
לְמִלִּי חֲדָתָא דְּאוֹרִיִּיתָא⁽⁹⁾,
מִפְתַּנְמִין רִיחִין וְנִשְׁמָתִין
דְּקִבְלִין מִמָּאִרִי מְתִיבָתָא⁽¹⁰⁾.

(1) ארי, ארום, דאסס, זא דאס, אלס, דא, וואנן, ווענן, אינדעם. (2) צלא, צלי, בעא, ביטשען פלעהן (פלל עתר). (3) שפיר, שאן, היבש, (4) אולפניא, לעהרער, (5) ציית, זיחע אנמערקונג 1. זייטע 152. (6) חדתא, (חדש), נייא. (7) כנה, זאמלען, פערזאמלען. (8) פמליא, Famille דיענערשאפט, ענגעל, מלאכי השרת. (9) אורייתא, (תורה) נעזעשן, לעהרע. (10) מתיבתא (יתב), לעהרונג, אקאדעמיא, מארי דמתיבתא, בעלי ישיבה.

* *

אין הימל טונן זיך פאר זמלן אלי מלאכים און היילות,
פאן וועגן דיא הייליגע נשמות יתירות,
צו הערן פאן זיא אויז דיא תורה הרושים,
וואז דא האבן מוזיק ניוועזן דיא פרושים.
יז.

וְכֵד נְשִׂאִיר לְהוֹן מְלָכָא קְדִישָׁא,
וְאִינוֹן מְשִׁתְּקִין בְּשִׁתְּיִקוּתָא⁽¹⁾,
קְדִינָא⁽²⁾ קְדִימָא נְפִישָׁא⁽³⁾,
וְרִפְיִין גְּדִפִי⁽⁴⁾ דְּחִיתָא.

* *

און אז השי"ת טוט זיא פרעגן וואש האט איר גילערניט זאגט מירש עבן,
ווען זיא שווייגן שטיל און ווישן קיין ענטפערט צו געבן,
וויא גרוש איז דיא שגור פאן דיא זעלביגן נשמות,
און זיא מאכן שלאף דיא פליגל פאן דיא מלאכים דיא דא היישן היות.
יח.

אֵילִין נְשִׁמְתִין דְּצִדִיקִין,
בְּדַ עֵייר יוֹמָא דְּשִׁבְתָּא,
דְּעִילָא אִינוֹן סְלָקִין⁽⁵⁾,
וְנִטְרִין⁽⁶⁾ עַד לְבֵתֵר אֲבִדְלָתָא.

* *

דיא נשמות פאן דיא צדיקים זיין הייליג און ריין,
אזוי בלד אז דער הייליג שבת גיט איין,
אין הימל טונן זיא גיין אז אין דאס הערץ לאכט,
אין אובן טונן זיא בלייבן ביז מען הברלה גימכט.
יט.

לְבֵתֵר שִׁבְתָּא נְחִתִין,
דְּאֵתְרָא⁽⁷⁾ דְּהוֹן בְּקִדְמִיתָא.

(1) שתיקתא, דאס שווייגען, שוויינזאמקייט. (2) פדין, וויא דיעס, וויא יעצט, וויא
דיעזע ווייזע (כוח). (3) כלימא נפישא, גראסעט שאנדע (כלימה גדולה). (4) גרפא, (נפא, כנף),
פליענעל, גרפי דחיותא, כנפי החיות והשרפים. (5) סליק, הערויפשטייגען (בענענזאן פאן
גחתי). (6) נטר, בעוואקען, בעהישען, בעוואהרען, פערבלייבען. (7) אתרא, ארט, שטעללע.

וְהָלִין⁽¹⁾ גִּשְׁמָתִין אִיִּיתִין
לְשִׁמְיָא פִּתְגָמִי⁽²⁾ אִוְרִיִּיתָא.

* * *

נאך שבת טונין זיא ווידר אראב נידרן,
אן איר ערשטן ארט צו דיא אכפרן און בידרן,
און דיא נשמות יתירות דיא אונטן האבן גיהרט חרושים אויס דיא תורת
ברינגן זיא אנוף אין הימל פר דען הייליגן בורא.

ב.

חֲדוּ וְדִיצוּ⁽³⁾ אֶתוֹן זָבְאִין
דְּזִכִּיתוּ דְּהָדָא מְעַדָּתָא
לְאַגְרִין⁽⁴⁾ טָבִין וְסִגְיָאִין⁽⁵⁾
לְתוֹסְפוֹת גִּשְׁמָתָא יְתִירָתָא.

* * *

זייט לושטיג אין פריליך איר ריינה און פרומה,
דאז איר זייט זוכה צו אזו איין מעלה צו קומה,
צו אזו א גוטן לויך דער דא איז גר פיל,
דאס איז דיא נשמה יתירה דאז האט קיין מאס קיין ציל.

כא.

זְמִירוֹ תוֹשְׁבֵּחִין וְזִמְרִין
וְאַקְדִּישׁוּ גְרָמִיכוֹן⁽⁶⁾ בְּקִדּוּשְׁתָּא
וְצִלּוֹ צְלוֹתִין⁽⁷⁾ וְשִׁירִין
וְהִתְעַנְּנוּ בְּעִינוֹתָא דְּשִׁבְתָּא.

* * *

מיט גינג און גיבעט זאלט איר הש"י לובן,
און הייליגט אייך מיט אלרלייא הייליקייט אזו ווערט איר זיין דר הובן,
דען דיא תפלה ווערט אייער אן גינעם שבת איז דיא צייט,
דער נאך זאלט איר אייך זענפטגן מיט אלרלייא זענפטקייט.

(1) הלין, דיעזע, יענע. (2) פתגם, ווארט, אויסשפרוך, געבאט. (3) חדי, חדא, דוין, זיך
פרייען, פראהליך, הייטער זיין. (4) אגר, אנרא, לאהק, זאלד, ערווערב. (5) סגי, סגא, וואכטען
דאס ווערדען, פיהל, מעהר ווערדען. סגי, פיהל, צאחלרייך גראסס מאכטיג. (6) גרם, וועזען.
סעחאן, זיך ועלכסט (את עצמו). (7) זיהע אבען אנמערקונג 2 זייטע 155.

כב.

קָרִיב קְדָמִיכוֹן פִּתּוּרָא⁽¹⁾.
וְסִדְרֵי⁽²⁾ עֲלוּהִי רַפְתָּא⁽³⁾.
וְאֲדִיקוּ בּוֹצִינִין⁽⁴⁾ דְּנִנְרָא.
וְתִלְכוּ לְבִי־כְנִשְׁתָּא⁽⁵⁾.

* * *

דר מיש זאל זיין בירויט פֿר אלי זאכין,
און דרויף זאל ליגן דיא הלות פֿאן שבת דז סן דריבר טוט המוציא מאן,
און דיא לאמפֿ מאכט רעכט אן דז זיא שין ברענט,
דער נאך גיא און דיא שול גר ביהענר.

כג.

מְלוּוִין יִתֵּן מִבְּנֵי־שָׁתָא
מִלְּאָכִין מְאִרֵי גְדִפְתָּא⁽⁶⁾.
וְנִמְרִין לֶךְ מִבְּנֵי־שָׁתָא
וּמִהֲלָכִין עִמָּךְ לְגוּ בֵּיתָא⁽⁷⁾.

* * *

און ווען דוא בישט פרטיג מיט דיין לובן און בעטן,
אזו קומן צווייא מלאכים צו דיר צו טרעטן,
און בלייטן דיר אז דוא גישט אויז דיא שול ארויז,
און היטן דיר פֿר אלן ביון און גענין מיט דיר אין דיינס הויז.

כד.

שְׂרִין⁽⁸⁾ לְבָרְכֶךָ בְּדִבְרֶךָ,
יְהֵא מִן שְׁמֵיָא רַעוּתָא⁽⁹⁾.
דִּי יְהֵא בֶן פִּתּוּרָא.
לְיוֹמָא שַׁבַּת תְּנִיתָא⁽¹⁰⁾.

(1) פֿתורא, (פתור, פתוריא), מיש. (2) פֿדר ארדנען, רייען (עֶרֶךְ). (3) רפתא (פֿתא) בראש מאהל. (4) זיהע אנמערקונג 3 זייטע 152. (5) פֿערזאמלונגס־הויז (בית הכנסת). (6) בעלי כנסים זיהע אנמערקונג 4. זייטע 156. (7) בֶּן בִּיה גִּי, (בן), מיטטע, אינגערעס, לֶנָה, חִנְאִין, מֶנָה, חִנְאִים, לֶנָה ביתא, אל תוך הבית. (8) שְׂרִי, אנפאנגען, בענינען, (חלל). (9) רעוּתָא, רעה, דאס פֿערלאנגען, וואהל־געפאללען (רצון). (10) חֲרִי רִיפּמאַנן תקן, תְּנִיתָא, וללא־צִדִּי, כי מצינו גם תְּנִיתָא, (תרגום איוב מ' ה') דאס צווייטע מאל.

* * *

אן דיא זעלביגה הובן דרך אן צו לובן און בענשין,
עס זאל אך זיין אזו דר ווילן פאן הש"י צו דען דאזיגן מענשין,
דו זיין מיט זאל דען אנדערן שבת אך זיין אזו בירימט,
אז וויא אצונדר אזו זאל אך זיין אלי צייט.

כה.

עביר קדושתא בקהלך
ושנר⁽¹⁾ עינך בבוצינא דמנתא
ותתרפא מתבילי דילך⁽²⁾,
ותהדר לעינך חזותא⁽³⁾.

* * *

קדוש זאלשטו הוך סכין דו זאל בלד גישעהן,
און דר ווויל זאלשטו ערינשטליך דיא שבת ליכט אן זעהן,
אזו ווערן גיהיילט פון דייני אונן ריין וויא מאג,
און ווערשט ווידר קומן צו דיין גויכט דו דוא ניט ווערשט דריבר האבן
איין קלאג.

כו.

ברוך קדושתא על חמרא⁽⁴⁾,
דנבך אושפיזא⁽⁵⁾ דשבינתא
ותרפין בוצינך דנורא
ועביר בקחנא סעודתא.

* * *

איבער וויין זאלשטו סכין קדוש,
דיא שכינה רואט ביי דיר דו זאג איך פר איין חדוש,
דרום זאלשטו פיל ליכט טון אן צינדן,
עש דיין סעודה מיט פריידן אזו ווערשטו אף יענער וועלט דר צו איין
גוטן לון פינדן.

(1) שנה, שיקקען, ווערפען, איינען בליקן ווערפען, צ"ב: אשנרת עייניה דרב אחא בכל
אורייתא (שבת ירושלמי), ר' אחא זאג ויך אין דער נאנצען ביבעל אום (לעווי'ס ווארטערבוך).
(2) חביל, חבלא, וועה, סערדערבען, אונגליק, דילך שלך. (3) הדר, צוויקקעהרען, אומקעהרען
(ותשוב לעינך את הראיה), חזותא, (חזא), דאס געזיכט, דאס אויגענליכט. (4) חמר, חמרא
(חמר), וויין (חמרא דמריה ושיבותא לשקייא). (5) אושפיזא, hospitium, הערבערע, וואהנונג.

כו.

רַפְּתִין⁽¹⁾ וְגִרְצִין⁽²⁾ וּפְטִירִין⁽³⁾
יְהוֹן בְּתָרִין סְטָרִין⁽⁴⁾ שְׁלֵמָתָא⁽⁵⁾
תַּחְתּוֹת סִדְרָא⁽⁶⁾ יְהוֹן טְמִירִין⁽⁷⁾
עַד לְבָתֵּר⁽⁸⁾ קְדוּשָׁתָא.

* * *

דיא חלות מוון אוף רען טיש ליגן ברייטן,
אין גאנץ מוון זיא זיין אוף אלע צווייא זייטן,
און מיט דער איבער צוועהל זאלן זי צו געדקט זיין דארויף זאלשטו האבן אכט,
ביו דוא האשט גאנץ און גאר קדוש אויש גימכט.

כח.

שְׁיִיפִין פּוֹלִין גְּהִינִין בְּתִדְרָא,
מְעִינוּנָא אֲבִילַת סְעִידָתָא
וְנִסְכּוֹי שְׁיִיפָא זְעִירָא
גְּהִינִית מְסַעֲרָה תִּלְתָּא⁽⁹⁾.

* * *

אלי גלידר פאן מענשין דיא רעכטען און דיא לינקן,
זיא האבן אלי צייט הנאה פאן רען מענשין זיין עשין און טרינקן,
און איינש היישט נסכווי דאס קליין גליה,
האט קיין מאל קיין הנאה נייארט פון דיא סעודה דיא דריט.

כט.

יִזְכּוֹן צְדִיקֵין דְּמִנְטִירִין
יִזְכּוֹן דְּשִׁבְתָּא כְּהִלְכָּתָא.

(1) בראשית. ויהי אנו מערקונג 3. וייטע 158. (2) גרייך, גריצתא, געפלאכטענעם בראש, בראש-קובען, ומצינו בביצה: לא היו אוסן פיתן גריצין אלא ריקין (לעווי). (3) פטיר, פטירא, אונפערמישט (פאם טייגע), אהנע מישונג פאן זויער, אונגעזויערט (מצות), ציב: גריצתא פטירתא חדא (תרגום ויקרא), איין אונגעזויערטער קובען (לעווי), ר' ונ' ופ', חלות ועונות ומצות. (4) סטרא, סטרא, וייטע (צד), מערצאהל: סטריין, ציב: חרבא שנינא אכלא מתרין סטריין, איין געשארפטעם שווערט, דאס פאן ביידען זייטען שניידעט (לעווי). (5) שלימתא, פאלשטאנדיג, גאנץ, פאללקאמען. (6) סידרא, סידרא, טוך (מפה, משפחת), (7) טמיר, פערבארנען, פער-שטעקט, פערזיימליכט. (8) בתר (ב-אתר), נאך דער שטעללע, נאך, הינאויף (אחר הקדוש). (9) הבית הזה מבואר ומפורש שום שכל ע"י הר"י רייפמאן במכתבו אלי, עיינש, תדירא, בעשטענדיג, פארטויערנד.

לְחֻזֹּת אֲבָנִין יִקְרִין.
דִּתְבְּנִי מִנְהוֹן בְּנִשְׁתָּא רַבְתָּא⁽¹⁾.

* * *

זא זאלן זוכה זיין דיא פרומן יונגן און אלטן,
דיא דען הייליגן שבת טונין רעכט האלטן,
צו זעהן דיא אידלי ווירדיגה שטיין דו וועלט איך אויך זעהן גערן,
דו ראש בית המקדש ווערט באלד פון זיא גיבויט ווערן.

ל.

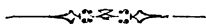
בְּטִיר⁽²⁾ לָנָא אֱלֹהָא דִּישְׁמִיא,
דִּיעֵדֶת לָנָא בְּהִמְנוּתָא⁽³⁾,
על־יְדֵי חֲזִים חֲזִיָּא⁽⁴⁾,
דְּאַסְקִית⁽⁵⁾ לָן מַגְלוּתָא.

* * *

דר אלמעכטיג גאט זאל אונז בלד ברינגן דיא צייט,
דו ער הט אונש צו גיזאנט מיט דער ווארהייט,
און דורך זיינה נביאים האט ער אן גישריבן,
דו ער וויל אונש דער לזון דיא דא זיין פר טריבן.

ת.ב.

(1) הבית הזה קל להבין ואינו צריך בפרוש המלות. (2) נְטִי, בעוואכען, בעוואהרען, בעאבאכטען, דארויף אכטען. (3) הימנותא, הימנה, דאס פערטרויען, גלויבען, טרייע, טונענדיג האפטליכקייט. (4) חֲזִיָּא (חזה/ זעהן, שויען, ערשיינען, ערקענען. חֲזִיָּא, חֲזִיָּא, נעשטאלט, אויסזעהן, ערשיינונג. מעהרצאהל: חֲזִיָּא. (5) דאסקית, שרשו נִסְק, הערויפשטיינען, הערויפ־קאממען פאן איינעם ארשע (מִן), והענין: כי תוציא אותנו מן הגלות.

הערות ותקונים.

(מכתב אל המו"ל).

ידידי ח"י וכו'.

הא לך המזמור מבעל צוק העתים מנקד ומוגה ומתקן ומבאר בכל מקום אשר בינותי שנחוץ לו באור. והכל עשיתי בעת אשר סבוני וגם סבבני מצוקות ועבודות שונות. ומאד אני הנני מבקש לתת לי מן המזמור הזה כאשר יצא לאור ספרים אחרים למען אחי ורעי. וגם מאד הנני טחלה את פניך לעשות עמדי הסדר ואמת להעיר ולעורר את רוח נדיבי עירך לבלתי ישכחו לתמוך אותי לעת זקנתי ושיבתי ולעת יחסר לי כל הנחוץ לחיי אדם למען אוכל לעבוד עוד עבודת קדש ולהוציא לאור את ספרי אשר כח בהם להאיר את העינים ולהחכים את הלבבות. כה יתחנן אליך אהיך הדבק בך ונותן לך תמיד כלבבך כפי יכולתו. עתה רגע קטן אדברה על-אדות מחבר המזמור הזה. שמו: מאיר ושם אביו שמואל. ור' מאיר היה בן עיר מגורי: שעברשין כרשום בראשי בתי המזמור: אני מאיר בן מהר"ר שמואל משעברשין. מתולדותיו ומקורותיו לא נודע לנו כל מאומה. בשעברשין אין זכר ממנו, גם בבית הקברות אשר בה, אין שארית מצבה ממנו, ולא נדע אם מהעיר הזאת הלך לו אל בית עולמו ואם מעיר אחרת. אך מעט מתכונותיו מודיענו המזמור הזה, והוא: כי היה לו יד בשיר ובפיוט, וכי דבקה גפשו מאד אחרי תורת הזהר והנלוים עליו. הן עליה כל אדני המזמור המבעה, והיא ירתה אבן פנתה, ואך על פיה נוכל לבוא בסודו. ספרו "צוק העתים" על גזרת ת"ח ות"ט לאלף הששי לא היה עוד לנגד עיני ולכן לא אוכל לשפוט עליו ולהוציא ממנו דבר הנוגע אל תולדותיו וקורותיו ותכונת נפשו. ומאד נכספה וגם כלתה נפשי לראותו. — ההרננים האשכנזי נחוץ מאד לנשים ולדלת עם הארץ ע"כ הופיע גם עליו נהרות הדפוס. —

שעברשין ערב שבת בהר תרס"ט.

ידידך וכו'

יעקב רייפמאן.

- (א) בשער הספר: (ע"ד כל האומר דבר בשם אימרו וכו'. במגלה ט"ו א'). עיי"ש.
- (ב) בבית אומר שירתא : קדם מטרוניתא שבת מלכתא עכ"ל. שבת מלכתא הוא לשון הגמרא בב"ק (ל"ב ראש ע"ב). ובשבת (ק"ט, א') שבת-המלכה מטרוניתא היא מעין "מלכתא".
- (ג) בבית אלהא : דעמיה שריה נהורא עכ"ל. הוא לשון הכתוב (דניאל ב' כ"ב). וצ"ל אפוא שְׂרָא תחת שְׂרִיָּה ככתוב בהעתקה.

• (ד) שם: למה קמה היא בברא ואנא פנניהנו ביתא עכ"ל. אותיות נון וא"ו אשר בסוף המלה יתרות וצריך למחותן. המשורר חקה פה את הכתוב: למה תעמוד בחוץ ואני פניתי הבית (בראשית כ"ד ל"א).

(ה) בבית נדירא: מרוך לדוך כציפרתא עכ"ל. ר"ל סמקום למקום כצפור אשר תעוף סבד לבד. ודוך הוא כמו דוך פלן (ברכות י"ה ב', מ"ב ב', ומ"ג א') והוא קצור מן דוכתא שהוראתו מקום (א"ר).

(ו) בבית יומין: דהולא קדם שבת תלתא וכו' עכ"ל. תחת דהולא (בה"א) צ"ל: דהולא (בחי"ת) ור"ל ימות החול, ויסוד אמרו: קדם דשבתא תלתא וכו' הוא בפסחים (ק"ו א') שאמור שם: מי שלא הבריל במוצאי שבת סבדיל והולך בכל השבת כלו. ועד כמה? א"ר זירא עד רביעי בשבת (אבל מרביעי ולהלן נבי שבת הבא אתחשבי פ' רש"י ורשב"ם). כי הא דיתבי רבי זירא וכו' וקאמר לענין גמין (יעוין ע"ז פ' רש"י ורשב"ם) הדא דשבת תרי ותלת בתר שבתא, ארבע וחמשא ומעלי יומא קמי שבתא עכ"ל.

(ז) בבית מושל: שר הפנים קדישא שליט כל יומין שיתא עכ"ל. בברכות (צ"א א') כתוב סוריאלי שר הפנים. ופ' רש"י (ד"ה סוריאלי): מלאך השוב לבוא לפני המלך עכ"ל. ובלי כל ספק אין זה פירוש על "סוריאלי" כי אם על "שר הפנים" וצריך לקרא לפ"ז הפנים לא הפנים כאשר השב הכס אחר. והוא ע"ד המשרתים את פני המלך (אסתר א' י'). והנה המתרגם לל"א פ' את כל הבית הזה על המלאך מטרון ואמר שהכונה היא כי כל יומין שיתא שליט המלאך הזה להביא תפלותינו לפני השיי, אבל כיום השבת מאוין ומקשיב השיי בעצמו את תפלותינו. והוא רחוק ורחוק עד מאד כי אין שום רמז בבית הזה מענין התפלה ודרך בואה לפני הקב"ה, וגם אין ראש הבית מתאים עם סופו: ובשבת נייחא נפישא. ולבי יאמר לי כי פה צ"ל הדינים תחת הפנים וכי הוא הממונה לדון ולשפוט בכל יומי שיתא גם צבא מרום גם צבא מטה אבל כיום השבת אין דין ואין משפט, אך מנוחה רבה ושלוש ושלוה והשקט לעילא ולתתא.

(ח) שם ובשבת נייחא נפישא אשתבה לעילא ולתותא עכ"ל. תחת נייחא (בה"א) צ"ל: נייחא (בחי"ת) ר"ל מנוחה רבא, ותחת ולתותא צ"ל: ולתתא (בלא וא"ו באמצע).

(ט) בבית אציתו: במחשבה מלאכה ואמירא עכ"ל. המלאכה הזאת היא כנוי לאכילת ג' סעודות ושתיית יין קדוש.

(י) בבית ית בוצינין וכו' ר"ל הדליקו הנרות בנר ולא בקיסם מפני כבוד נר מצוה בעת ערב ושקיעת החמה כאמור בשבת (סוף פ"ב): שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה וכו' הדליקו את הנר עכ"ל. והלבישו עצמכם בבגדים יפים ולבנים כשלג כאשר נהג הא"ר ז"ל. יעוין באר היטב (א"ה סי' רס"ב ס"ק ד'). וצאו לקראת שבת המלכה כאמור בשבת (ק"ט רע"ב): רבי חנינא מיעמף וכו' ואמר בואו ונצא לקראת שבת המלכה עכ"ל.

יא) בבית ר' תיבין: רתיבין קרישין שייטין מתתא לעילא בחדותא, וכו' עכ"ל. רתיבין הוא תרגום מרכבות. וירמו למלאכי המרכבה העליונה המשוטטים ביום השבת מנן עדן התחתון לנן עדן העליון כמבואר בתרגום אשכנזי. ויסוד הבית הזה והבית הבא אחריו הוא בקבלת הזהר ובלמודי יודעי חן. ולי אין יד ושם בהם וגם אין ספריהם ביד.

יב) בבית ב' הדוא: מכרכין בנשמתין וכו' עכ"ל. ר"ל המלאכים ברוכים וקשורים בנשמות הצדיקים. ויעוין תרגום אשכנזי להרי גימפל סג"ל ז"ל.

יג) בבית נפקין: פסקין לשוטט חילא ונייהין וארישין בארישותא עכ"ל. תחת וארישין בארישותא (ברישיין, ככתוב בהעתקה) צ"ל: ואדישין באדישותא (בדלתין). והוא ע"ד הכתוב בפיוט "אקדמות" שתיקן בארשתא. והוא לשון שתיקה, כמו טוביה דשמע ואדש (סנהדרין ז' א') או אכול ואדיש ובלביא אכלין ומדשין (ירושלמי פאה פ"א א') וענין פסקין לשוטט חילא עיין תרגום אשכנזי שם.

יד) בבית מטלגין: מטלגין ומזיקין ברחין וכו' עכ"ל. תחת מטלגין צ"ל: מיד טלגין. ומטלגין הם מזיקים השוכנים בצל (שאטטענדאמאנען) והוא מלשון טולא תרגום צ"ל. ויעוין תרגום שיר השירים (ג' ה'): טלני דאולין בליאל, ושם (ד' ו'): מזיקי וטלני. ותרגום קהלת (ב' ה') מזיקי וטלני. וכונת הבית הזה היא אפוא: מיד בבוא השבת בורחים כל המזיקים אל תהום רבה ומנוחות שאננות נמצאות בו וכל מצוק חדרו.

טו) בבית הלולא: ומלכא תקיפא וכו' בנונא עלמא דאתא עכ"ל. תחת ומלכא (בוא"ו בראש) צ"ל: למלכא (בלט"ד בראש), ור"ל שמחת הלולים יש עתה להמלך הנכבד והאמין הוא השי"ת. ואמרו "בנונא עלמא דאתא" רומז להאמור בברכות (נ"ז ב') שהשבת הוא מעין העולם הבא.

טז) בבית רוחא: בכל זיני קדושתא על עילתא עכ"ל. תחת זיני צ"ל זני, כמו זני זמרא (דניאל ג' ה') והוא תרגום מיני, ור"ל בכל מיני קדושה מעולה.

יז) בבית שפירין: עובדיהון דאולפניא עכ"ל. ר"ל מה יפו מעשי לומדי תורה!

יח) בבית מכנפין: מכנפין פמלין וצייתין עכ"ל. מכנפין הוא מלשון כנפוא בלשון רז"ל שענינו קבוץ ואסיפה. ופמלין הוא מלשון פמליא של מעלה ופמליא של מטה. עיין תרגום שיר השירים (א' ט"ז) וסנהדרין (צ"ט ב), וענינו ידוע.

יט) בבית וכד: ואינון משתקין בשתיקותא וכו' עכ"ל. תחת ורפין (בוא"ו) צ"ל: ורפיין (בשתי יודיין). בלי ספק יסודתו בפי' פסוק: בעמדם תרפינה כנפיהן (יהזקאל א' כ"ד), אשר ראה המשורר באתר ספרו קבלה. ובעמדם הוא לפי הפי' הזה לשון שתיקה כמו עמדו לא ענו עוד (איוב ל"ב ט"ז). ויעוין מורה נבוכים (ה"א פי"ג המתחיל "עמידה").

כ) בבית ומלויין: ומלויין יתך מכנישתא עכ"ל. הוא"ו אשר בראש מלת:

ומלויין הוא ט"ס ונחויץ למחותה ולכתוב מ גדולה כי היא ראשית מלת: משעברשין הרשומה בראשי החרוזים.

כא) בבית שרין: לברכך כדבירך עכ"ל: תחת כדבירך (בכא"ף בראש) צ"ל: כדבירך (בבית בראש). ולנקד כְּדִבְרֶיךָ, ור"ל בכואך אל דביר ובית שלך.

כב) שם: יהוא מן שמיא וכו' ליומא שבת תנייתא עכ"ל. תחת תנייתא צ"ל: תְּנִייתָא המאמר הזה לקוח ממס' שבת (ק"ט ב') עיי"ש.

כג) בבית עביר: ושגר עינך וכו' ורתהדר לעינך הוותא עכ"ל. ר"ל שלח עינך בנרות המנורה, ככתוב בש"ע (א"ה סי' רע"א, סעיף יו"ד הגהת רמ"א), וכוה התרפא ממכאוביך ומאור עינך ישוב לאיתנו. ואמר: ותתרפא וכו' שב אך אל "עביר קדושתך" ולא אל "ושגר עינך בבוצינא" כי ע"י ההבטה בנרות לא תתרפא רק ע"י שתית יין קדוש, כאמור בשבת (ק"ג ב'): פסיעה גסה נוטלת אחרי מחמש מאות ממאור עיניו של אדם ומהדר ליה בקידושא דבי שמי עכ"ל. ופי' רש"י: קידושא דבי שמי—השותה מין של קידוש בלילי שבתות עכ"ל.

כד) בבית רפתיין: רפתין וגריצין ופטרין וכו' עכ"ל. ר"ל לחמים ועגות ומצות יהיו שלמים משני עבריהם ויהיו תחת סודר עד אחרי הקידוש. ויעוין ש"ע (א"ה סימן רע"א סעיף ט').

כה) בבית שייפין: שייפין כולחון נהנין בתדירא וכו' וגסכוי שייפא וכו' עכ"ל. שייפא הוא בלשון הזהר: אבר. ור"ל כל האברים נהנין מכל סעודה, אבל האבר הקטן ששמו נִסְכּוֹי אינו נהנה כי אם מהסעודה השלישית, וזה כתוב בהרבה ספרים. וכמעט בכלם לא כתוב: "סעודת מוצאי שבת" תחת "סעודה שלישית". ויעוין סדור הרב הגאון יעב"ץ מאמר ארוך על-אדות הענין הזה אשר לא נודע מקורו הראשון (*).

תם ונשלם.

(*) הערת ח"י: בלמח גס הגאון הזה מעודו היה משתאה ומשתומם על המראה כשראה בספרים דברים אדות העגס הלז לוז של שדרה הנקרא "גסכוי" והמוצא במדרש העגס ס' חולדות בשס: בתואל רמאה, ואמר: דהוא רמאה מכל שארי גמרי, ועד גדול היה להגאון ע"ז זה כי דק בספרים ופוש חין להס, עד כי הראוהו מן השמים שכל ג' שמות הללו דבר אחד וכל דברי העגס אחס קן. עיין בסדורו בית יעקב (ויעלמיר חמ"א) זמירות למוצאי שבת וממלא מה שהאריך בזה.—

